

Torat Haim: Bereishit 11 (Hebrew only)

בראשית יא נח

קמ

שביעי יא ב ויהי כל-הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ויהי בנסעם מקדם וימצאו א. נהנת כל ארץא לישן ס
חד, ומקלל חד: ב. נהנה
קמיטלהון בקרמיתא, נאשפחו

רס"ג יא (א) ודברים אחדים, ודבור אחד.
(ב) מקדם, מן המזרח.

יא (א) שפה אחת, לשון הקודש⁶⁸. ודברים אחדים, באו בעצה רש"י
אחת ואמרו: לא כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע
ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר: על יחידו של עולם. דבר אחר:
ודברים אחדים, אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט
כשם שעשה כימי המבול, כואו ונעשה לו סמוכות, ב"ר⁶⁹.
(ב) ויהי בנסעם מקדם, שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה: ויהי
מושבם וגו' הר הקדם (לעיל י ל), ונסעו משם לתור להם מקום
המחזיק את כלם⁷⁰, ולא מצאו אלא שנער.
ומצפים למיתה. 68 בחרגום יונתן: בלישן קורשא. 69 ב"ר לח. ו.
70 שם שם. ז.

והנה אין לשם צ"ט שנה שלימות לשנת המבול, ויהיה שם ראב"ע
כשנולד ארפכשד בן מאה ושנה וחדשים. ופי' שנתים שנכנסה
השנה השנית מחשבון ראשית המבול. גם יש אומרים כי אחר
חמשה חדשים מיום המבול, שחסרו המים הרתה אשת שם. והנה
היה שם בן מאה שנה. וכחשבון הזה ימצא בספר מלכים בעשרה
מקומות⁷².

יא (א) שפה אחת. בפתח קטן²³ תחת האל"ף כשהוא
22 כלומר כששנה אחת נכנסת בשניה: מפרשים מציינים המקומות הבאים: מ"א טו, א"ב,
ט: כב, נב: מ"ב: א. י: ג. א. ח. טז: ט. כט: יג. י"ד. כג: טו. א. י"ז. א. 23 בסגול

יא (א) ויהי כל הארץ, כל בני הארץ היו שפה אחת, כלומר רד"ק
לשון אחד היו מדברים כולם והוא לשון הקודש כמו שכתבנו².
ודברים אחדים, הסכמה אחת היתה להם, וכן להלחם עם יהושע
ועם ישראל פה אחד (יהושע ט ב). ר"ל בהסכמה אחת. והסכמתם
היתה ללכת בארץ ולבקש להם מקום רחב ידיים וישכנו שם כולם
ולא יפוצו הנה והנה בהיותם לעם רב. והיה זה שלש אמות
וארבעים שנה אחר המבול. ובהסכמתם זאת כנראה, לא היו נח
ובניו שם ויפת ועבר, כי חכמים וצדיקים היו וכן היו באמת
בחכמים רבים בדור כי החכמות כמו שכתבנו³ חוברו בזמנים ההם
עם אורך שנות האנשים היחידים ההם, וספרי החכמות אשר
חוקרו עד המבול היו ביד נח ובניו. גם כן בנו⁴ שהאריך ימים וכן
שם בנו אי אפשר שלא חברו ספרים בחכמות. גם אבנבם אבינו
היה אז בדרך הפלגה בן ארבעים וחמש שנים ובאמת חכם גדול
היה וכן ארבעים שנה הכיר את בוראו כדברי קצת מרבתי ז"ל⁵
ולדברי קצתם⁶ בן שלש, ולא היתה דעת כל⁷ חכמי הדור ההוא
שהאל ברא הארץ אלא לישבה כולה או רובה, וידעו גם כן כי
ברבות בני האדם לא יכילם מקום אחד ככקעת בכל או גדולה
ממנה, אם כן ההסכמה ההיא היתה כטלה בעיני חכמי הדור
ההוא, אלא שעל כרחם נטו אחר הרוב שלא היו חכמים לבנות
העיר והמגדל. ולפי שהיו כולם מדברים שפה אחת היו יותר
קרובים להיותם בהסכמה אחת. ובכראשית רבה⁸ לשם ע"ז
נתכוונו, אמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים בנאו ונעשה
עמו מלחמה. זהו: ומגדל וראשו בשמים. וזה אינו כמשמעו כי
לא היו טפשים לעשות מלחמה ממש אלא המלחמה הזאת
באמונה היתה לעבוד זולתו וכיון שנתפורזו בטלה ההסכמתם.

רמב"ן יא (ב) בנסעם מקדם. פירש רש"י שהיו יושבים שם, ככתוב
למעלה ויהי מושבם ממש באכה ספרה הר הקדם, ונסעו משם
לתור להם מקום המחזיק אותם ולא מצאו אלא שנער. ואין זה
נכון כי תולדות שם לבדן הם שנאמר עליהם כן², ולמה ייחס
הפלגה עליהם, כי בני יפת ובני חם רבים מהם, ועוד כי מושבם
בארצותם היה ממשא עד הר הקדם, והפלגה היתה טרם שהיה
מושבם, כי לא באו בני יפת מאיי הים אל הבקעה אשר בארץ
שנער, אבל בהפלגה הפיצם השם על פני כל הארץ ואז הושבו
בארצותם לגוייהם. ורבי אברהם פירש כי הרי אררט במזרח.
ויפה אמר כי הם במזרח קרובים לאשור, שנאמר והמה נמלטו
ארץ אררט (מ"ב יט לז), ונח ברדתו מן ההר נתישב בארצות ההם
הוא ותולדותיו, וכאשר רבו נסעו משם אל הבקעה הזו. ואנשי
הפלגה על דברי רבותינו³ מורדים בכוראם. ורודפי הפשט⁴
אומרים שלא היה דעתם אלא שיהיו יחד מחוברים כי הגיד
הכתוב דעתם פן נפרץ, ולא ספר עליהם ענין אחר. ואם כדבריהם
יהיו טפשים, כי אין תהיה עיר אחת ומגדל אחד מספיק לכל בני
העולם. או שמא היו חושבים שלא יפרו ושלא ירבו, וזרע רשעים
יכרת. אבל היודע פירוש שם, יבין כוונתם ממה שאמרו ונעשה
לנו שם, וידע כמה השיעור שיומו במגדל לעשותו, ויבין כל
הענין כי חשבו מחשבה רעה, והעונש שבא עליהם להפרידם
כלשונות ובארצות מדה כנגד מדה⁵ כי היו קוצצים בניטעות⁶
והנה חטאם דומה לחטא אביהם. ושמה בשביל זה דרשו⁷ אשר
בנו בני האדם (פסוק ה), אמר רבי ברכיה מה בני⁸ חמריא בני
גמליא, אלא בנוי דאדם קדמאה⁹ וכו'. והסתכל כי בכל ענין
המבול הזכיר אלהים ובכל ענין הפלגה הזכיר השם המיוחד, כי
המבול בעבור השחתת הארץ, והפלגה בעבור שקצצו בניטעות,
והנם עונשים בשמו הגדול. וזה טעם הירידה, וכן במדת סודם.
והמשכיל יבין.

2 שישבו בהר הקדם. 3 סנהדרין קט, א. 4 ע"י רד"ק. 5 כי אמרו
ששתי רשויות יש ולכן הויתרו מדה כנגד מדה (אבוסאלוה). 6 ע"י חגיגה יד, ב.
7 ב"ר לח, יב. 8 ב"ר: וכי מה נאמר בני... כלומר, מה היה לנו לומר אלו לא כתיב
"בני האדם" וכי בני חמריא (מתנות כהונה)? 9 בניו של אדם הראשון שאחוז דרכו.

מהר"ם יא (ב) ויהי בנסעם מקדם. ב', והשינוי בפי' בהעלותך בנסעם מן
המחנה (במדבר י לד) ודרוש הספר בפי' כל כתיבי הקודש⁵ א"ר
חייא⁶ ב"ר חנינא אותו היום סרו מאחרי ה'. משל לתנוק שבורח
מבית הספר⁷. והרי הפ' בנסעם מקדם, שנסעו מקדמונו של
עולם⁸.

5 שבת קטז א. 6 לפיננו: אמר ר' חמא וכן גם בתענית כט, א. הדרש בנגמרא הוא על
הפסוק י: לג: ויסעו מהר ה'. [7 ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. 8 ב"ר לח, ז.]

ספורנו הקדש⁶² מה שהיה עתיד אז להיות כימי בנו, וקרא שם בנו פלג
להודיע סבת קיצור שני חיי האדם מפלג והלאה, כי אמנם סבת
זה היה חטא בני הפלגה וענשם, שקלקל מזגם ההשתנות
הפתאומית מאויר לאויר⁶².

62 רש"י, ע"פ סדר עולם. *62 על ידי שנפצו לארצות אחרות.

ג בקעה בארץ שנער וישבו שם: ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים
ד ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר: ויאמרו
הבה ונבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוצ על-

קקעתא בארעא דבבל
ויתיבו תמן: ג. נאמרו
גבר לחבריה. הבו נרמי
לבנין. ונשרופינן בנינך.
נהנת להון לביתא
לאבנא. ותימרא. הנה
להון לשיע: ד. נאמרו. הבו נבני לנא קרמא. ומגדלא ורישיה מטי עד צית שמיא. ונעביד לנא שום. דלמא תפבר על

סג (ג) איש אל רעהו, ויאמרו זה לזה. ונשרפה לשרפה, ונשרפם
שריפה. והחמר. "אלקפר"⁷⁹. לחומר, במקום טיט לטיח.
(ד) וראשו בשמים, וראשו מגיע לשמים.
79 ראה לעיל ו. יד.

יא (ד) [הבה נבנה לנו עיר וגו']. לפי הפשט מה חטאו דור
הפלגה, אם מפני שאמרו וראשו בשמים, הא כת' ערים גדולות
ובצורות בשמים (דברים א כח) אלא לפי שצום הק' פרו ורבו
ומלאו את הארץ (לעיל א כח), והם בחרו להם מקום לשבת שם
ואמרו פן נפוצ, לפי הפיצם משם בגורתן⁷.
7 שם כה, א בשם ר שמואל.

יא (ג) לאבן, הלמ"ד נקודה בשב"א. והחמר היה להם לחומר,
הטיחו אותה בזפת, שאין המים יכולין לשחק. לזפת קרי חמר.
(ד) וראשו בשמים, גבוה הרבה, כמו: ערים גדולות ובצורות
בשמים (דברים א כח), כי יש "שמים" משמשין לשון אויר, אשר
תעוף בשמים (שם ד יז), ובלשון משונה³⁸: מן הארץ עד שמי
קורה. ונעשה לנו שם, מבצר וחזק בעולם היותינו שליטים על
כל הבריות ונמלוך עליהם. פן נפוצ, על ידי מלחמות שיתגרו בנו.
הרחוקים אם לא נבנה לנו עיר ומגדל, ואם נפוצ לא יהיה לנו שם,
אבל עכשיו כל יושבי העולם יודיעונו מקום המגדל כי הכל
ידברו ממנו. והם בקשו לכטל מה שגור הקב"ה: ומילאו את
הארץ (לעיל א כח), לפיכך יופץ אותם על פני כל הארץ
בגזירתו³⁹.
38 פסחים ת, ב. 39 רש"י וכובר שור.

ספורנו יא (ב) בנסעם מקדם, כמנהג הרועים הנוסעים ממקום למקום
למצא מרעה נאות.

(ג) הבה נלבנה לבנים, לבנות בתים וגדרות צאן, וזאת היתה עצת
פרטי ההמון בזה, כאמרו ויאמרו איש אל רעהו.
(ד) ויאמרו הבה נבנה לנו עיר, זאת היתה עצת שרי הדור להמליך
את נמרוד⁶³ על כל המין האנושי. ומגדל וראשו בשמים ונעשה
לנו שם, נעשה שם, עבודה זרה⁶⁴, שתהיה כמגדל, ויצא בכל
המין האנושי שם גובה מקומה וגודל עירה, באופן שתחשב אלהי
האלהים אצל כל בני האדם, ואליה ידרשו כולם, והכונה בזה
היתה שהמולך על אותה העיר ימלוך על כל המין האנושי בהיות
שם דרישת כולם.

(ה) ויירד ה' לראות, הנה לשון הירידה לראות יאמר על האל
יתברך כשאינו הענין אז ראוי לעונש אלא מפני הקלקול הנמשך
אליו בסוף הענין: כן סורר ומורה שאמרו "ירדה"⁶⁵ תורה לסוף
דעתו. וכן היה ענין סדום שכתב בו "ארדה נא ואראה" (יח כא),
כי אמנם לא היה רשעם אז יותר משאר האמות כדי לעונשם

63 שהיה כראש האורמים: "הבה נבנה" (חולין פט א) והשווה פירוש הר"ן
64 סנהדרין קט א וכו' לח א 65 לפנינו: הגיעה תורה כו, ד רש"י תצא כא יח
ע"פ ספרי וסנהדרין עב א, תנח' תצא א.

(ג) איש אל רעהו, אומה לאומה, מצרים לכוש [וכוש לפוט] ופוט רש"י
לכנען⁷¹. הבה, הזמינו עצמכם. כל "הבה" לשון הזמנה הוא,
שמכינים עצמן ומתחברים למלאכה, או לעצה⁷², או למשא.
הבה, הזמינו אפר"לייר בלעז. לבנים, שאין אבנים בכבל שהיא
בקעה. ונשרפה לשרפה, כך עושין הלבנים שקורין טוויל"ש⁷³
כלי, שורפים אותן בכבשן. לחמר, לטוח הקיר.
(ד) פן נפוצ, שלא יביא עלינו שום מכה להפיצנו מכאן.
71 שם ת. בתנחומא ישן נח כה: "כוש למצרים [ומצרים לפוט] ופוט לכנען".
72 אין "הבו" אלא עצה וכו' (ספרי דברים יג). 73 בד"ר: "טיגלש".

מוכרת²⁴. ואם הוא נסמך יבא בפתח גדול. ובספר הדקדוק בארתי ראב"ע
למה חסר דל"ת אחת²⁵. והפלגה היתה נראית משקול הדעת, כי
אחר מאת שנה אחר המכול היתה, ונקרא פלג כי בעת הולדו
נפלגה הארץ²⁶, כתרגום ארמית חציל²⁷, וכמוהו פלגי מים (תה'
קט קלו) הם חלקי המים שהנהר יחולק, וכן אי כבוד (ש"א ד
כא)²⁸, גם עמנואל (ישעי' ז יד), שהוא בן הנביא²⁹. גם דברי סדר
עולם נכונים³⁰ ועליו נסמוך. ואם כן הוא, היה אברהם מבוני
המגדל³¹. ואל תתמה כי נח ושם ה' שם, כי לא מת שם, עד שהיה
יעקב אבינו בן חמשים שנה ויותר³². וטעם שפה אחת, לשון
אחת. והקרוב אלי' שהיה לשון הקדש. ושם אדם וחיה, וקין גם
שת ופלג לעדים³³. וטעם דברים אחרים. כעבור שימצא היום
בכל לשון דברים שלא יבינום כל אנשי הלשון³⁴. ובימים ההם
דברי חכם וכסיל היו אחרים, והם רבים מגזרת אחד.
(ב) וזה שאמר הכתוב בנסעם מקדם. לאות כי הרי אררט במזרח.
וטעם וימצאו בקעה. שבקשו מקום טוב לבנות מדינה עד שמצאו
זאת הבקעה. ופי' בקעה ערכה ישרה³⁵ הפך הרכסים (ישעיה מ
ד). וכן ככהמה בבקעה תרד (שם סג יד). ויתכן שהיא בין הרים
וכאלו נבקעו בתוך.

(ג) נלבנה. מגזרת לבנים, ואף על פי שהחבור עם מ"ם לשון
24 נפרד. 25 מן אחד — אחת במקום אחרת. 26 ראה י. כה. 27 פלגא.
28 נקרא על שם המאורע. 29 נקרא לצורך ציין כי עמנו אל. 30 שכסוף ימי
פלג נפלגה הארץ. ראה רש"י י. כה. 31 סדר עולם: אבינו אברהם היה בתפילה
בן מ"ח שנה. 32 סדר עולם: אבינו יעקב שמש את שם נ' שנה. 33 לכלום
שרשים בכריים. 34 המדברים באותה הלשון. 35 ערכה כאן מבוכן מישור.

(ב) ויהי בנסעם מקדם, ממזרח כי שם היה היישוב בתחלה ושם רד"ק
נברא האדם כי גן עדן מזרחי הוא, ונח בצאתו מן התיבה הלך לו
למקום יושבו הראשון או התיבה היתה שם כצאתו ממנה⁹. גם
הרי אררט מזרחיים הם, והם בהסכמתם יצאו מאותו מזרח וכאו
כלפי מערב עד בכלל. והבקעה היא מקום מישור בין ההרים, יש
רחב ויש צר, וזה המישור מצאו אותו רחב ידים והסכימו לשבת
שם וישבו שם. ונקרא המקום ההוא ארץ שנער והיא הנוכרת
למעלה¹⁰, כי כבר כתבנו¹¹ כי הענין ההוא אחר הפלגה היה ולא
ספר הכתוב למה נקרא שנער. ורבותי ז"ל¹², לפי שמתו מכול
ננערים לשם לפי שהיא בקעה.
9 ראה לעיל ת, ב. 10 י. י. 11 לעיל ת, ב. 12 שכת קיג, ב.